

VERSLAG

Expertmeeting Logistieke uitdagingen

Datum: 8 mei 2017 van 9u30 tot 17u00

Locatie: Herberg 't Wapen van Cromvoirt, St. Lambertusstraat 72, 5266 AG Cromvoirt (Nederland)

Verslag: Christof Van Ackere, Raymond Aarts en Hans van den Hurk

PROGRAMMA

09.30 - 10.00 u Ontvangst, inschrijving, koffie/thee

10.00 - 10.45 u **Voorstelling GrasGoed en het proces van maaien tot verwerken**
door Katrien Wijns (Natuurpunt) en Arwin Verschoor (VGR)

10.45 - 12.00 u **Workshop: mogelijke scenario's voor het proces**

In drie groepen onder leiding van

- Maaimachine – Christof Van Ackere (Natuurpunt)
- (Tussen)transportmachine – Raymond Aarts (Vandervelden)
- Overslag en voorbereiding – Arwin Verschoor (VGR)

Elke groep in drie sessies onder leiding van

- Technisch pakket van eisen – Hans van den Hurk (VGR)
- Financiële haalbaarheid – Clement Verschoor (Redhotminute.)
- Innovatie – Arend Koekkoek (Innovatiecentrum De Campus)

12.00 - 13.00 u Lunch

13.00 - 13.15 u **Korte voorstelling natuurgebied Vlijmens Ven**
door Fons Mandigers (Natuurmonumenten)

13.15 - 15.00 u **Demonstratie in het Vlijmens Ven**

15.00 - 16.15 u **Discussie over resultaten uit de workshop**
door groepsleiders workshop

16.15 – 17.00 u Borrel

DEELNEMERS

Naam	Organisatie
Annelies De Meyer	VITO
Arwin Verschoor	VGR Equipment BV
Bart Pörtzgen	Brabants Landschap
Bert Delanoeyje	Natuurpunt
Christof Van Ackere	Natuurpunt
Daniël Keldermans	Agentschap Natuur & Bos
Fons Mandigers	Natuurmonumenten
Gerrit-Jan de Vries	de Vries Cornjum BV
Hans Hofland	Natuurmonumenten
Hans van den Hurk	VGR Equipment BV
Jan Quik	Natuurmonumenten
Jantinus Dokter	Staatsbosbeheer
Jeroen Jorritsma	de Vries Cornjum BV
Jeroen Kennes	F. Kennes bvba
Katrien Wijns	Natuurpunt
Koen Pans	Inverde
Leendert Verhoeven	Aannemersbedrijf M.J. Smits B.V.
Lonne van Sleeuwen	Avans Hogeschool, CoE BBE
Matthijs Boeschoten	Commonland
Mieke Vander Elst	Waterwegen en Zeekanaal nv
Nico Vanderkimpfen	Natuurpunt
Piet de Beijer	de Beijer Bladel bv
Raymond Aarts	Vandervelden Algemene bosbouw
Robert Wellink	Wellink
Roeland Schots	A.W.B. Schots
Sander van Calker	Millvision BV
Stijn Mattheij	Avans
Tom Bade	Kenniscentrum Natuur en Economie
Tom Van Craenem	Werkers in aanneming
Wim van Hooff	Promint
Arend Koekoek	Innovatiecentrum De Campus
Clement Verschoor	Redhotminute.
Joost Huijbregts	Kenniscentrum Natuur en Economie
Johan van den Hout	F. Kennes bvba
Dirk Adriaensen	Werkers in aanneming

DISCUSSIE

Werkgroep 1 – Maaien en oogsten

- Er is een financiële doorlichting gewenst van de stappen in de keten na het maaien (afvoeren, transport en eventuele eerste bewerking gras zoals inkuilen). De maaikost wordt gedragen door natuurbeheerder, in Vlaanderen en Nederland wordt gemiddeld 80% van deze kosten gesubsidieerd. Bij voorkeur vallen de afvoer- en verwerkingskosten van het maaisel voor de natuurbeheerders volledig weg.
- Het 'oogsten' van natuurgras is gebonden aan enkele voorwaarden (quasi gelijk voor elke natuurbeheerder):
  - Vermijden van bodemcompactering en insporing. Wat is schade en kunnen we dit meten? Er komt een voorstel om grondige testen uit te voeren op verschillende bodemtypes.
  - Fauna en flora beschermen. Voorbeeld: Één werkgang is vaak niet goed naar ecologische waarde zoals zaadvalling. Twee werkgangen met enige tussentijd is beter.
  - Maaitijdstip ligt vast i.f.v. graslandfase. Natuurbeheerder werkt met maaivenster, dit is periode waarbinnen geoogst kan worden.
  - Natuurbeheerder moet in nauw contact staan met de aannemer/maaier: kennis van terrein, obstakels,... doorgeven en bepalen welke bodemimpact te veroorloven is
- Bij prijszetting van maaiopdracht: afgaan op worst case scenario; dit geeft meeste zekerheid voor aannemer maar financieel minst gunstig voor opdrachtgever.
- Nood aan een indexcijfer (1 tot 10) i.f.v. onderscheiden en kwalificeren van maaiwerken. Zo weten aannemers aan welke voorwaarden en met welke machines een grasland te maaien. Dit cijfer wordt bepaald door verschillende parameters:
  - Draagvermogen bodem
  - Microreliëf vegetatie en bodem; hier zit een belangrijk aandeel van de ecologische waarde van een grasland
  - Type rupsen; voorbeeld: enkel open rupsen toegelaten op veenbodems
  - Abiotische factoren (bodemtype, aanwezigheid waterbouwkundige elementen, kwelzones,...)
  - Beheerdoelen
- Mogelijkheden voor afvoer, voorbeelden uit de Drentsche Aa: afvoer naar landbouw, inkuilen i.f.v. vezelindustrie, compostering,...

- Inzetten op langdurige contracten met loonwerkers/machinebouwers om innovatie te stimuleren. In België beperkt tot 3 jaar, 5 jaar in Nederland. Er is immers innovatie noodzakelijk voor dit en toekomstige projecten rond duurzaam beheer van gebieden waar natuurgras geoogst kan worden.
- De markt staat niet stil maar het ideaal maaimachine is er nog niet. Technologie kan nog voor efficiëntie en nauwkeurigheid zorgen bij het maai-beheer. Voorbeeld “out of the box”-denken: gebied in kaart brengen met een drone en vervolgens onbemand laten maaien door kleinere en lichtere machines.

Werkgroep 2 – Transporteren/overslaan

- Het maaien gebeurt in functie van het natuurbeheer: natuur herstellen of behouden door maaien en afvoeren.
- Natuurbeheerders rond tafel geven in het algemeen aan veel maaisel als reststroom te hebben en daarvoor een kostenverlagende oplossing te zoeken.
- Op het vlak van transport- en overslagmogelijkheden zijn er grote verschillen tussen België en Nederland. In Nederland is doorgaans een betere bereikbaarheid van de maaipercelen en overslaglocaties. Vaak wordt een stuk van een perceel opgeofferd t.b.v. bereikbaarheid en verwerking/opslag maaisel. In België is meer aandacht voor tussenopslag nodig.
- Een opdracht in Nederland is vaak opgedeeld in twee bestekken: enerzijds maaien en naar overslaglocatie brengen en anderzijds maaisel afvoeren vanaf overslaglocaties. In België zit vaak alles vervat in één bestek voor maaien en afvoeren (aannemer wordt eigenaar maaisel).
- Voorbeeld: in riethandel wordt geoogst bij goede omstandigheden zodat dit geld opbrengt. Indien dit niet gebeurt op bv. het goede tijdstip kost dit geld. Hier is veel ruimte naar natuurbeheerders toe om inrichting en onderhoud van percelen mede te bekostigen.
- Naast de mogelijke waarde van de grazige biomassa-reststroom, hebben graslanden een biodiversiteitswaarde; deze laatste is prioritair voor natuurbeheerder. Deze waarde wordt niet meegenomen en is ook niet relevant bij het doorrekenen van de keten.
- Balen wikkelen is duurdere optie maar kan tijdelijk gezien worden als buffer voor in de maanden dat er niet gemaaid wordt (vers gras benodigd).

Werkgroep 3 – Comprimeren/voorbewerken

- Voor de ontwikkeling van dergelijke voorbereidingsinstallatie is het noodzakelijk te weten wat de eisen/wensen zijn aan de verwerkingskant, waardoor gericht naar een oplossing gezocht kan worden.
- Tot die tijd is er een overweging om een halffabricaat te produceren van de beheerresten. Voordelen zijn de langere houdbaarheid, onder gewenste vorm makkelijker op te slaan en nadien mogelijk geschikt voor meerder bestemmingen als eindproduct.
- Mobiele installaties voor verwerking verminderen transportkosten. Lokaal verwerken heeft de voorkeur.
- Gras verbranden of vergisten is het laatste waar we aan dienen te denken naar verwerking toe.
- Halffabricaten voor verdere verwerking is een goed optie.